

ACC. N:R M. 6681: 1-22.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Gunnar Hobrok
 Härad: V. Göinge Adress: Hälsleholm
 Socken: Brönnestad Berättat av: Jös Jönsson
 Uppteckningsår: 1940 Född år 1849 i Assensorp, N. Mellby sn.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Innehålls förteckning:

	<u>sid.</u>
<u>Sommarslagården</u>	<u>1-5.</u>
<u>(ip. accur. M 5915).</u>	
<u>Boskapskötsel</u>	<u>5-81</u>
<u>(i anslutn. till N.M. frågelista nr. 60).</u>	
<u>Läkemedel i samband m. hörsel.</u>	<u>22.</u>

anon
B

ACC. N:R M. 6681 : 1.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Gunnar Hobro
Härad: V. Göinge Adress: Fläskelöken
Socken: Brönnestad Berättat av: Jöns Jönsson
Uppteckningsår: 1940 Född år 1849 i Assmoarp, N. Mellby sn.

1.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVSommarlagårdar.

Laggsmanen utfrågades ytterligare angående
de tidigare undersökta resterna av en slags
lagård, "fäbo", i Horröd i Brönnestads sn.,
jp. M 5915.

Kunnade detta fähus varit en sommarlagård i
egentlig mening, med inredning med bås m. m.
är osäkrat. Husket har tydligen ej nyttjats på myg-
ket länge, då laggsmanen som trots sin hö-
ga ålder i allmänhet har gott minne. Det
har antagligen varit ~~sett~~ i hög grad fö-
fallat redan i hans ungdom, då han ej med
säkerhet minns varför exemplaris gavelnum-
rena synes skjulta utanför besterna av en

Skriv endast på denna sida

II: 98.

Ere. v. v.

ACC. N:R

M. 6681: 2.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Gunnar Hoberg

Härad:

V. Göinge

Adress:

Hälsjöbohus

Socken:

Brännestad

Berättat av:

Jens Jönsson

Uppteckningsår:

1910.

Född år

1849

i

Husmarp, N. Mellby sn.

2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

långvägg som blott markeras med en järnen
red skenar. Han vill också anse att dylika hus
ej varit i bruk på ålminstone de sista 70
åren. Han anser det ej troligt att byggnaden
haft bås eller överhuvudt båndsten för djuren,
utan att dessa gingo omkring lösa därinne.
Det har alltså antagligen blott tjänat som ett
slags skydds skjul, då "det var rejusd o illa
vuxed", som Jönsson säger. Han vet ej heller
hur vanliga dylika fähus voro, eller huru
många bönder som hade dem gemensamt. Han
anser att denna som finns kvar i Hovröd väl
var för hela byn.

Djuren släpptes om natten in i fähuset,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681:3.

3.

Landskap: ShåneUpptecknat av: G. KobergHärad: V. GöttingeAdress: HälsjöholmSocken: BränhestadBerättat av: Jens JönssonUppteckningsår: 1940Född år 1849 i Åsmonrup, N. Mellby sn.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och detta stängdes till. Det var då endast fåga
om uggdjuren, ty korna tog man hem och
mjölkade. Uggdjuren kunde gå ute hela vin-
tern, då de var av gamla rasen.

I äldre tid då vargar var vanliga tjänade
ipågåvarande fähus som skydd nattetid mot
vildbjuren. Under dagen valtades de av sär-
skilda valtare. Dessa hade en särskild s.k.
"hodda" invid fähuset att ligga i. Bylika
"hoddor" voro stagade och flätade med ena
i väggarna. Bespälarna hade valtarna bundna
med sig, som hölls bundna för det mesta, men
som gav skall om rovdjur kom. Valtarna voro
flera stycken, ofta gamla karlar. Ordningen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

6681: 4

Landskap: Skåne
Härad: V. Göinge
Socken: Brönnestad
Uppteckningsår: 1940

Upptecknat av: Gunnar Hobro
Adress: Hälselöken
Berättat av: Jön Jönsson
Född år 1849 i Åsemoarp, N. Mellby sn.

4.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mellan valtarna bestämdes på bystämmen. Varje
valtpass varade ett dygn och gick på en gång,
antagligen efter hemantalen i byn.
Även om utmarken låg invid byn hade man
ifrågavarande förbuden, detta av rädsla för
vargen.

Uppgifterna om dessa ting äro så pass dubbla
att man får anse att det alltsammans ligger
före lagensmannens livstid, det är kanske re-
miniscenser av minnen från faderens tid.

Och det är det om man njöt sig korna ute vid
fåtusen, men Jönsson talar om att man sam-
lade korna och njöt sig dem samt sedan
bar njöt sig i träspannare, som hängde i

Skrif endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6681:5.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Gunnar Hobro

Härad:

V. Göinge

Adress:

Häppleholm

Socken:

Örnörestad

Berättat av:

Jens Jönsson

Uppteckningsår:

1940

Född år

1849

i Assmors, N.-Mellby ds.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Struck ner från väder, som bars över nacken.
 En ställe i trakten, där sagomannen erinra
 sig ha sett ifrågavarande fähus förr, än vid
 "Hunnabodalen", ett hemman i Håglunge sn.
 Ömlarheten kring ifrågavarande byggnader i
 dessa trakter skingras ej heller därigenom att
 Jönsson sjöto, som verkar mycket vederhäf-
 tig, omvårdande benämner dem "fäbo", "fä-
 hus", och icke reagerar på undertryckt
 råkar kalla dem sommarlagård, vilket
 kanske ej är egentligt och riktigt. Kanst-
 dylika hus äro kallade "kobodar": jfr. be-
 nämningarna på backen intill ruinen: "ko-
 boalien" eller "fäboalien".

Skriv endast på denna sida!

Landskap: ⁰Shane
Härad: V. Göttinge
Socken: Brönnestad
Uppteckningsår: 1980.

ACC. N:R

M 6681:6.

Upptecknat av: Gunnar Hobroh
Adress: Hårsleholm
Berättat av: Jöns Jönsson
Född år 1889 i Bessmorsarp, N. Mellby.

6.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Boskaps skötsel.

/huvudsakligen enligt frågorna i Nordiska
Museets frågelista härof, nr. 60).

Vintertid träffade man förr ofta på vilda
ök, och även korna gick ofta ute, valdade av
valtprocke och hund. Detta senare till skydd
mot vargarna.

Betesmarken bestod huvudsakligen av
de ljungbevuxna "skralmarkerna". Dessa mar-
ker finns numera ej mycket kvar av, de äro
planterade med skog, en odling som började
redan på 1860-talet och sedan blev allt van-
ligare. Ljungbackarna flåhackade man och

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681:7

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Gunnar Hobroh

Härad:

V. Göinge

Adress:

Härsleholm

Socken:

Brönneby

Berättat av:

Jöns Jönsson

Uppteckningsår:

1940.

Född år

1849

i

Assmoarp, N. Mellby sk.

7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sådde råg och satte päror på och lade sedan ut dem igen. Om enskild betesmark fanns, låg den allägen i lämpligt förhållande till odlingsbarheten i den övriga marken.

"Häge" avser gräsmark med skog i, "höstnad" med skog. Skogen bestod mest av ek, björk, ask, asp, även kunde förekomma "arvbok" eller vitbok, och hassel. Fur och gran var sällsynt, dylikt fanns egentligen blott om man plöjde på det hemmavid.

"Ängen" var kärrmark, vägg höstnad eller backhöstet. Men odlade aldrig något på ängen. Den förste i trakten som gödslade ängsmark med gädd och odlade var Fr. Kruse på Bäckers-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6681 : 8.

Landskap:

Skåne

Härad:

V. Göinge

Socken:

Brönneby

Uppteckningsår:

1940.

Upptecknat av:

Gunnar Hobro

Adress:

Härsleholm

Berättat av:

Jens Jönsson

Född år

1849 i Rosmoor, N. Mellby sk.

8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

farm, på 1860-talet.*) Annars låg ängen mest under vatten.

På efterhösten gick kreaturen "på avrad" där. Det var sedan man tagit höet, som djuren fick gå hemma i höstacks ängarna, cirka 3-4 veckor efter höbärgningen! Det gick en person med och skötte efter dem.

Hos betarna ängar gjordes inget åt, här fick vitmossan växa högt. Här gjordes intet annat åt detta än att mossan användes att fästa mellan planken då man byggde hus. Ängsmarken delades med pålar, medan åkern avgränsades med stenar.

*) Kruse var ant. färggämsman på flera sätt: han hade även en beustamp o. gjorde beustamp.

*Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681:9

Landskap: Skåne
Härad: V. Göinge
Socken: Grönemstad.
Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Gunner Nobroh
Adress: Hårsleholm
Berättat av: Jöns Jönsson
Född år 1849 i Assmoarp, N. Mellby sk.

9.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Löv tog man på backarna och i hagen.
Alla sorter av kreaturen släpptes på samma
betesmark och på en gång, ej ex. oxar på viss
mark och kor på annan etc.

Jönsson berättar att hans far sagt att betes-
mark kunde ligga ihop mellan flera sock-
nar. På 1820 eller 1830-talet gick man upp
"socknelenjer" som skilde församlingarna åt.

Man pådde kreatur mest åt slättlandet,
mest mot Flörby.

Korna mjölkades två gånger om dagen, utom
nykalvade kor, som man mjölkade tre ggr.,
och detta fortgick under 2-3 månader.

Betäckningen skedde när kon var "tidde".

ACC. N:R

No. 6681:10.

Landskap:

Skåne.

Härad:

V. Göinge.

Socken:

Krönestad.

Uppteckningsår:

1940.

Upptecknat av:

Gunnar Stobroh

Adress:

Hässelholm

Berättat av:

Jens Jönsson

Född år

1849

i

Assmårup, N. Mellby sn.

10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kalvin fick först mjötkä kon i tre dygn, och sedan inte alls.

Utfodring niornas sköttes av kvinnor, utom på större gårdar, såsom på Mellbygården där man hade en karl till det samt dagverksare att "maga" ut. Fodret bestod av kornhalv och råghalm samt kärrhö. En slags "soppa" koktes av rågmjöl. Denna "rågmjölsvälling" gavs krevet med förtoppning o. dyl., den förvarades på flaskor. Kreaturen fodrades ej med agurk, potatisblast o. dyl. Salt gav man en näve av var 8. dag. I trakten fanns brännerier, varför man fick dricka att fodra med, därav drack de så mycket de ville, men

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681: //

Landskap: Skåne
Härad: V. Göinge
Socken: Bhönvestad.
Uppteckningsår: 1940.

Upptecknat av: Gunnar Hobro
Adress: Häpseleholm
Berättat av: Jöns Jönsson
Född år 1849 i Assmoorp, N. Mellby sn.

11.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Änderna svartnade och gick slutligen av.
I hårda år fick man ta och ge korna halva
fåran taken, och då fick de också mera löv-
grangrenar gav man ej som foder, förklar-
ligt då grannar ej var vanligt, utan i re-
gel senare planterat.

Vatten ledde ej in till kreaturen, utan de
vattades vid vattenlo invid brunnen, dit
de gick att dricka två gånger om dagen.

Fugelstro användes före, för 40-50 år sedan kom
torvstro i bruk.

Det förelåg att man tog sig an andras kreatur
någon tid till utfodring, when det synes ej vara
synnerligen vanligt. Man kunde då "leja"

Skrift endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681 : 12.

12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVLandskap: SmåneUpptecknat av: Gunnar HobroHärad: V. GöngeAdress: HärsleholmSocken: BrömsestadBerättat av: Jöns JönssonUppteckningsår: 1940.Född år 1849 i Assmorp, N. Mellby sn.För ett krig eller två!

Vallning. I april släpptes djuren på utmar-
ken. Den 1 maj hade man bryn på slängsker-
na och efter detta hade man på natten bry-
majgille. Den som ej höll slängsten ordentligt
fick böta; böterna lades till bykassan och använ-
des till byns angelägenheter.

Olika husdjursraser:

Korna voro förr av "den gamla svenske ra-
sen", som ännu skall finnas i Småland.

På 1860-talet började man införa nya ko- och
hästraraser. Hästarna voro ju tidigare de s.k.

"sko-ögen", utgångshästar, som gick i skogen,
dä utgåttarna ej voro utmärkta med gräns

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6681:13.

13.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Gunnar Hobro
 Härad: V. Göinge. Adress: Härsleholm
 Socken: Brönnestad. Berättat av: Jöns Jönsson
 Uppteckningsår: 1940. Född år 1849 i Assmoorp, N. Mellby sn.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mellan byarna utan djuren kunde gå långa vägar.
 På 1860-talet infördes nya koraser: "holländska"
 och hästar infördes: "arrendeshästar" (ar-
 denier!) samt "hammoveranare" m. fl. En del
 skum ej många hästar kom även från Norge.
 Svinen kallades "rödplättade" och "svartplät-
 tade". Under svinborsterna satt fint hår, som ull,
 som spanns och användes till filtar, som antogs
 bli varma och vattenkåta. Dessa svinarter
 voro väl fetta men ej så stora och kraftiga som
 nu.

Får: man importerade "spanska" får, men de
 voro ej så hårdiga som de gamla rakerna, som
 gick lite året om.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681: 14.

14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVLandskap: Skåne. Upptecknat av: Gunnar Hobro.Härad: V. Göinge. Adress: HässelholmSocken: Brönneby. Berättat av: Jöns JönssonUppteckningsår: 1910. Född år 1849 i Assmoarp, N. Mellby län.

Märkning av djuren: ofta voro djuren ej alls märkta på något särskilt sätt. De kom rätt hem av sig själva, de kände igen valtare. Men man hade ofta utskuret hack i öronen, en typ av skuren, eller runda hål slagna igenom dem. Eller också brände man in byamärke med järn. När det var större herregårdar blott ägarens namn. Så fick var och en känna igen sina djur.

På tachoer högs ett hack varje år, så kunde man hålla reda på deras ålder och utränga dem. De fick inte bli mer än 5-6 år gamla.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6681: 15.

Landskap: Skåne.

Upptecknat av: Gunnar Högström

Härad: V. Göinge.

Adress: Håpsholm

Socken: Brömstads.

Berättat av: Jöns Jönsson

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1849 i Assmoarp, N. Mellby sn.

75.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fåren: ha minskats mycket i antal nu.
Redan egendomarna blev styckade fick man
ha så mycket valtpågar, så man inte kun-
de få några till slut. Och enskilda kunde
inte föda en valtpåga, för kunde man dä-
remot ha honom för hela byn gemensamt.
Man har numera lagt mera på svinn.
Fåren gick tillbaka redan på 1870-80 talen.
Mejerierna med andel tog loven av fåren,
så man fick slakta nötkreaturen dit och fick
inkomsten per månad.
Löv togs ju mest för fårens räkning, till
utfodring. Det var björk, asp, ask, donböge,
v.e. Men ek och bok dög ej. Även hästen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681: 16.

Landskap: Skåne.

Upptecknat av: Gunnar Hobrok

Härad: V. Gönge.

Adress: Håslösholm.

Socken: Brömstads.

Berättat av: Jöns Jönsson

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1889 i Åsmaarp, N. Mellby sn.

16.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kunde äta aske och aspe. / Hackselse började bli vanligt först på 1870-talet, "pressfoder".
Ladugården.

Till korna hade man ej krubba i bäsen, utan fodret slängdes på marken. Kora var bunden således all från "träklammen" kring halsen gick en vedja av björk (vriden) med en änden genom ett borrat hål i bälväggen och där ute var på en knut slagen på änden. På somliga ställen lades en stock på marken bakom korna, "fästocken", och häman drötar för / ladugårdens inåtgång, där ju djuren stodo med huvudena utmed väggarna) var be-
lagt med flata stenar: ej stenar ståda på

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681:17.

Landskap: Skåne

Upptecknat av:

Härad: V. Göringe

Adress:

Socken: Brömstorp

Berättat av:

Uppteckningsår: 1980

Född år

1849 i Assensorp, N. Mellby sn.

17.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

kant i marken som i nutida stensättning.

Båset var anordnat på följande sätt: från väggen (ytterväggen alltså!) gick ett ofta något böjt trä neråt, och detta var fäst på likartat sätt upptill i väggens plankor och i ovan omtalade fästoch: med tränagel.

I denna snedställda stock sattes vanliga inre bräder så att bålet blev väggartat av balkat. Somliga ha haft käppar eller stakar på något sätt anordnade som bås, fästa med inborring i väggplankorna, men anordningen verkar ej vara välkänd av tagesmannen, och han säger den ej ha varit vanlig här.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6681: 18.

Landskap:

Skåne.

Upptecknat av:

Gunnar Hobroh

Härad:

V. Göinge.

Adress:

Härsleholms

Socken:

Brommestad.

Berättat av:

Jens Jönsson

Uppteckningsår:

1940.

Född år

1849

i

Assmoarp, N. Reby sn.

18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Man hade som sagt ej krubbor utan fodret låg på golvet; det som ej äts upp drogs till änden så att djuren fick ligga på det.

Anordningen med kreaturen utmed foderbordet med fodergång längs mittlinjen i ladugården tillkom på 1870-talet först. Det brukades ingen gränd eller dylik avstängningsanordning för foderbordet.

Man tog ut gödseln, "mågade" varje dag. Korna stodo i gårdset, utan särskild avdelning, och där stod även tjuren, vid ena änden på raden vid ytterdörren.

Kalvkärrarna, voro ofta av stakar o. dyl., man hade ej så god tillgång till bräder förr; de voro

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681:19

Landskap:

Skåne.

Upptecknat av:

Gunnar Hobro.

Härad:

V. Göttinge.

Adress:

Hässelholm.

Socken:

Brönneby.

Berättat av:

Jens Jönsson

Uppteckningsår:

1940.

Född år

1849

i

Hässelholm, N. Malmö

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sammanslagade liksom man byggde ställen. De kalvarna var mycket små hade man var och en för sig, emedan om man hade två tillhops ville den en suga den andra på naveln så den blev svullen, och kalven får sedan slaktas. De de var större fick man ha flera kalvar samman.

Stallet för hästen, var ej sammanslaggt med fjälsst, utom på små bondställen och torp. De hade man det samman. Över hästen hade man en höjle: hästen fick allt backhögt, medan korna blott fick kärehögt.

Framför hästarna var "backselo" att

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681 : 20.

Landskap:

Skåne.

Härad:

V. Göinge.

Socken:

Brönnestad.

Uppteckningsår:

1940.

Upptecknat av:

Gunnar Hobroch

Adress:

Häppleholm

Berättat av:

Jens Jönsson

Född år

1849 i Assmorp, N. Mollby sn.

20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skära halva till hachelle åt hästarna, och här
drogs höft ner till hästarna.

Hästens underlag i spiltan bestod av
plankor, naglade fast på bolster: hästen
vårdade man mera än korna. Plankorna
låg alltså i hästens längdriktning, deras
bakersta ände fäst i "liggerstocken", en bakom
hästen på marken liggande stock. Gången
bakom spiltorna var stensatt med antingen
flata stenar eller kampersten. Mellan häs-
tarna fanns en stock på marken med rännan
vertikal ("lönad") liksom och i en likartad
boud parallell därmed ett stycke högre upp,
och mellan dessa två fanns så inpassade lod-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M. 6681: 2/

Landskap: Skåne.

Upptecknat av: Gunnar Hobroh

Härad: V. Göinge

Adress: Häppleholm

Socken: Brömhöstar.

Berättat av: Jöns Jönsson

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1849 i Åsemoarp, N. Mellby sk.

2/

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

röta bräder.*)

Jill stallet användes som byggnadsmaterial mest
ek och bok. Men i stallet fick helat ej nyttjas
al, asp eller björk, som "hade döden i sig", d. v. s.
hästarna blev sjuka på något vis!

Att föket hade man särskild kätte. Strö använ-
des ej mycket åt hästen, ty spiltan hölls ändå
så ren och fejades, så hästen kunde ligga på
plankorna. Där gjordes rent morgon och
kväll, och hästen vattades 3 gånger om dyg-
net, vid "vannehoen" invid brunnen på går-
den. Att göra rent kallades här "måga" eller
"gödsla ut".

* Den brunnen var i änden utsparat en typ som gick in i
stolpen vid spiltans ände. Skriv endast på denna stolt och liksom tapp i brunnen

förening med trästucken fram på hästen.

ACC. N:R

M. 6681 : 22.

22

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne.

Upptecknat av: Gunnar Hobrola

Härad: V. Göinge.

Adress: Hässleholm.

Socken: Brömstads.

Berättat av: Jöns Jönsson

Uppteckningsår: 1940.

Född år 1849 i Asmoarp, N. Mellby sn.

Läkemedel i samband med höskörd.

När man skördat hö i kårren, skulle man efteråt först tvätta benen med kiummet vatten och sedan smörja dem med grädde (av morgonmjölk). Detta som skydd mot "rödynga", som flöt ut på härvattnet, en syra som gick av jorden och flöt upp.

Skriv endast på denna sida!